מרד "כוח וגנר" והשלכותיו על ישראל

written by יוסף רוזן | 25.06.2023

החולשה הבולטת של רוסיה, בשילוב עם מעורבות גוברת של איראן בסיוע למאמצים הרוסיים באוקראינה עלולה להגדיל את היד החופשית שהקרמלין מספק לאיראן בזירה הצפונית של אזורנו.

יש להתכונן לתרחיש שבו מאבקי הירושה בקרמלין יחריפו ורוסיה תידרדר לחוסר יציבות וואקום שלטוני. תרחיש זה מחייב מעקב קבוע אחר דמויות המפתח בקרמלין כדי לזהות ולאפיין יורשים פוטנציאליים וגישתם לישראל.

בנוסף יש להתכונן לאפשרות של גלי עלייה מאסיביים מרוסיה לישראל. נדרשת היערכות מוקדמת בתחומי השיכון, הקליטה, החינוך, התעסוקה והבריאות.

ניתוח

24 שעות מטלטלות עברו על רוסיה. יבגני פריגוז'ין, ראש קבוצת שכירי החרב "וגנר", הכריז על "צעדת הצדק" לעבר הבירה מוסקבה על מנת להוביל להדחתם של מי שבעיניו אחראים לכישלון הרוסי באוקראינה ולהריגתם של כוחות ואגנר באוקראינה, שר ההגנה שויגו והרמטכ"ל גרסימוב.

25 אלף שכירי החרב של פריגוז'ין השתלטו תחילה על העיר רוסטוב, המהווה מרכז התכנסות לכוחות הלוחמים באוקראינה, ומשם המשיכו להתקדם ללא הפרעה לעבר מוסקבה. בבוקר יום שבת הגיב פוטין להתפתחויות וכינה את המהלך בגידה ברוסיה. לקראת השעה עשר בערב החלו לזרום הודעות על עסקה כלשהי בין פוטין לפריגוז'ין, ייתכן שבתיווך נשיא בלארוס. פריגוז'ין בקולו שלו (בערוץ הטלגרם) הודיע כי הצעדה הסתיימה וכוחות וגנר נסוגים לאחור. פריגוז'ין הוגלה לבלארוס, ולכאורה רוסיה חזרה לשגרה. עם זאת, ברוסיה של השנתיים האחרונות דבר אינו בשגרה ורבות השאלות והתהיות העולות מהאירוע הדרמטי שהתרחש בסוף השבוע האחרון, לא רק בהיבט הפנים-רוסי אלא גם בהיבט של השלכות פוטנציאליות בזירת החוץ.

מבחינת מאבקי הכוחות בקרמלין, לעת עתה אין עריפת ראשים, אך לא מן הנמנע שנראה כאלו בעתיד הקרוב. באופן מסקרן, דווח כי המודיעין האמריקני זיהה הכנות למרד מסוג זה כבר לפני כשבועיים, וככל הנראה פוטין ידע על כוונה כזו. מדוע לא פעל נגד פריגוז'ין? האם לא העריך נכונה את מידת האיום? אף עלתה סברה כי היה מתואם עם פריגוז'ין על מנת לחזק את הנרטיב שצובע את שויגו וגרסימוב כאשמים בכישלון הרוסי באוקראינה ולנקות את עצמו מאחריות לכך. בשלב זה מוקדם להעריך, אך לפחות מבחינה תדמיתית, ואולי אף מעבר לכך, האירוע היה משפיל מבחינת פוטין והציג אותו כנשיא חלש הנתון למניפולציות של מעגלי התמיכה בו. כיוון שכך, ומשום ששאלת הירושה היא סוגיה שתמיד מרחפת מעל הקרמלין, ניתן להעריך כי קיים פוטנציאל לאירועים דומים גם בעתיד.

עם סיומו של האירוע, ייעשו מאמצים להטמיע את כוחות וגנר שלא השתתפו בצעדה בתוך שורות הצבא הרוסי, ולסגור את קבוצת וגנר לאלתר. על פי דובר הקרמלין, פסקוב, לא יוגש כתב אישום נגד פריגוז'ין או מי מחייליו שהשתתפו בצעדה. עתה פני רוסיה שוב מופנים אל משימתה המרכזית המלחמה באוקראינה. מוקדם לדעת מה תהיה השפעת האירוע על הצבא הרוסי בהמשך הלחימה, וכיצד ישתלבו מגויסי וגנר בכוחות הצבא הסדירים.

את אוקראינה, שחיככה ידיה בהנאה בסוף השבוע האחרון, זה פחות מעניין בהקשר של הלחימה בשטח. עד כה הצליח צבא אוקראינה, בסיוע מערבי, לבלום את המתקפה הרוסית ולגרום לאבידות קשות עבור רוסיה, בין אם היו אלה שכירי החרב של וגנר ובין אם חיילים סדירים של רוסיה. נשיא אוקראינה, זלנסקי, התבטא בנושא אמש ואמר כי אוקראינה תגן על עצמה ועל אירופה בפני הכוחות הרוסיים, לא משנה מי עומד בראשם, וקרא למערב להמשיך בהזרמת סיוע לאוקראינה. בנוסף, הצביע על כך שרוסיה נמצאת בשיא חולשתה.

תגובות נוספות מרחבי העולם התייחסו בדאגה למתרחש, אך הדגישו כי מדובר בעניין פנים-רוסי והביעו דאגה לשלום האזרחים הלא-מעורבים. הרמטכ"ל האמריקני, מרק מילי, ביטל את ביקורו בישראל. ההתבטאויות הלקוניות מצד ארה"ב והאיחוד האירופי נועדו להרחיק כל ניסיון לצייר את המהלך של פריגוז'ין כצעד בעידוד המערב, כמעין מהפכה שנועדה להוריד את פוטין מכס שלטונו.

השלכות עבור ישראל

מעבר לכך, האירוע הציף תרחישים והשלכות אפשריות בעלי משמעות גם עבור מדינת ישראל. ראשית, החולשה הבולטת של רוסיה, בשילוב עם מעורבות גוברת של איראן בסיוע למאמצים הרוסיים באוקראינה, עלולה להגדיל את היד החופשית שהקרמלין מספק לאיראן בזירה הצפונית של אזורנו. הנוכחות הרוסית הייתה במשך זמן רב כוח מרסן על איראן (כשזה תאם את האינטרסים של רוסיה). עם זאת, בשל היחלשות רוסיה עקב הלחימה באוקראינה, איראן הפכה ליותר נכסית עבור רוסיה וכן בעלת ביטחון גובר. בשל כך צפויה יד חופשית גדולה יותר לאיראן.

שנית, הכנה לתרחיש שבו מאבקי הירושה בקרמלין יחריפו ורוסיה תידרדר לחוסר יציבות וואקום שלטוני. תרחיש זה מחייב מעקב קבוע אחר דמויות המפתח בקרמלין ובמעגלים סביב פוטין כדי לזהות ולאפיין יורשים פוטנציאליים וגישתם לישראל.

שלישית, גלי עלייה מאסיביים מרוסיה לישראל שעשויים להתקרב לממדים של שנות ה-90, עת התפרקה ברית המועצות. ללא היערכות מוקדמת בתחומי השיכון, הקליטה, החינוך, התעסוקה והבריאות, כשלים שהיינו עדים להם במסגרת הטיפול של ממשלת ישראל בקליטת העולים מאוקראינה עם פרוץ המלחמה בפברואר 2022 יחזרו, ובהיקף גדול יותר.